

mačka, ki niti ni bil ustreljen, ampak — ubit!

Kako je zapustil oni večer jager Karl Podkrižnik po zasmehovanju farjev krčmo, najbrž sam ni znal. V Ribnici ga ni videl nikdo več!

Govorili in smejali so se po Ribnici dolgo koroškemu jagru. Še danes pojejo o njem pesem, kako se je podal preko Drave v hribe zajce streljat, pa se je vrnil z dvema mačkoma. Enega je prinesel ubitega v nahrbtniku, drugega sramotnega v zavesti, ker je hotel farbat farje, a je sam nafarihan bil.

Za bridko izmenjavo zajca z marogastim mačkom je hitro zvedel ribniški gospod A. Fišer.

Pisal je remšniškemu tovarišu zahvalno pismo, v katerem mu je pojasnil, da ni dal lažnivemu bahaču in kvantaču Podkrižniku nobenega sporočila o podaritvi božičnega zajca. Kar sam si je iztuhtal, kako bo potegnil dva fajmoštra in si še bo povrh privoščil zastoj božičnega zajca. Celi protifarovski načrt je osramotil njega samega tako, da je moral v noči pobegniti z Ribnice in je pribežal nazaj v Prevalje, odkoder je privandral za par mesecev kot lesni agent židovske tvrde Hirschler.

Sv. Ilja Veliki.

Delavni poslanci imajo še po letih prijetne in vesele spomine z uspehi, katere so želi v splošni blagor naroda večkrat nehoti ali po ovinkih. Zabavno je poslušati bivše poslance našega Jugoslovanskega

kluba, kako so se borili za državno pomoč Slovincem. Izdatne denarne podpore so jim bile podeljene celo kot opozicijskemu, ker so se znali nasloniti na prave srbijanske prijatelje Slovencev. Med poslanci Jugoslovanskega kluba, kateri so mnogo dosegli za svoj volilni okraj in za splošnost, je predvsem dobro znani g. Franjo Žebot. Bivši poslanec in sedanjí mariborski podžupan g. Žebot zna povedati več veselih, kako je dosegel nepričakovano marsikaj izdatno koristnega v Belgradu. Med temi poslančevimi spomini je tudi za naše razmere značilna o sv. Ilju Velikem, ki je največjega pomena za kraje ob severni meji in tako rekoč za cele Slovenske gorice. V poročilu o tem zabavnem doživljanju se hoče pisec teh vrst poslužiti opisa g. poslanca, kakor ga je že povedal parkrat o dogodku v krogu svojih prijateljev in znancev:

Potreba nove cestne zveze

„Ko sem bil narodni poslanec za Maribor levi breg, sem uvidel nujno potrebo, da se zgradi za kraje med Muro in Dravo v predelu med št. Iljem in Apačko kotlino nova prometna zveza, ki bo vezala te kraje z Mariborom. Pod staro Avstrijo so se naslanjale Slovenske gorice v tem delu preko Mure na Radgono, Cmurek, Weitersfeld in Špilje. Nova državna meja med Jugoslavijo in Avstrijo je presekalala tem krajem vse prometne zveze. Slovenj-goričani so se nahajali v zelo mučnem položaju. Čez Muro niso smeli; v Maribor pa so imeli dohod v velikih ovinkih, oziroma po slabih ter blatnih klanjih. S svojimi prijatelji v Slov. goricah sem se večkrat posvetoval, kako bi pridobili za te kraje dobro cestno zvezo z Mariborom. Kjerkoli

smo trkali in prosili, so nam rekli, da ni denarja!

Govorjanje

Leta 1923 smo obhajali v Zemunu v gostilni pri »Črnem mačku« god poslanca in župnika g. Karla Škulja. Povabil je nas poslanske tovariše, novinarje, slovenske uradnike in druge prijatelje. Ko smo stopili v obednico, opazimo med številnimi gosti tudi generala. Bil je g. Peter Pečič, šef generalnega štaba naše armade. Zadrženo smo se spogledali, kako je zašel visoki vojaški dostojanstvenik med nas navadne slovenske zemljane. Zvedeli smo, da je g. general Pečič iskren prijatelj g. župnika Škulja. Prijatelja sta že baje nekaj let.

Ko sedimo in slavimo našega godovnjaka, me nagovori čisto slučajno g. general in pravi:

»G. poslanec, zakaj se vi nikdar ne zglasite pri meni? Drugi vaši slovenski tovariši pridno prihajajo k meni z različnimi prošnjami, vas pa še nisem imel prilike pozdraviti. Pridite!«

Odgovoril sem g. generalu, da so moji poslanski posli taki, da imam zelo malo opravka z generalnim štabom, pač pa mnogo s carino radi naših tihotapcev, trgovskim, poljedelskim in drugimi ministri v gospodarskih ter drugih zadevah.

G. general me vabi, če boste kaj imeli, le potrkajte pri meni.

Delo v »terenu« in vnešenje v državni proračun

Več dni sem tuhtal, kako bi pridobil prijaznega generala za kako stvar, ki bi koristila našemu obmejnemu prebival-

PODLISTEK.

„Testamentmaher“.

Gospod »Dajč«

Prva leta ni znal nikdo prav, kdo je bil in odkod ga je prineslo. Naselil se je v lično hišico z vrtom nad obsoletskim trgov Podčetrtek. Bolj gosposko oblečeni moški je bil precej nad petdeset, srednje postave ter samozavestnega obnašanja. S seboj je pripeljal mlado, čedno in brhko postrežnico, katera je bila kmalu udomačena po trgu pod ljubkim imenom Katrea. Njenega gospodarja so tržani in okoličani prekrstili v gospoda »Dajč«. To ime se ga je oprijelo iz naslednjega prav enostavnega vzroka:

Ljudje ob Sotli so prijazni in še posebno tujce vljudno pozdravljajo. Novodošli je bil v obilni meri deležen obče vljudnosti. Slovenske pozdrave je osorni ded vračal v nemškutarski zagrizenosti z: »No, no... dajč... dajč!« Ker je pristavljaj k dobremu jutru, dnevu in lahki noči svoj »dajč«, je bil prav kmalu poznan brez nadaljnega poizvedovanja po njegovi domovini in preteklosti pod imenom gospod »Dajč«.

Dejstvo, da ni hotel znati niti besedice slovenski in še to, da je bival kot neoženjen priletnik pod skupno streho s prikupljivo Katiko, sta bila trn v peti obsoletski moški mladini. Fantje ponočnjaki so mu začeli nagajati, ga dražiti in jeziti, da se je g. Dajč dostikrat tresel od onemoglega srda.

Stranišče so mu odnesli izza hiše na sredino trške ceste. Pri sosedu so si izposodili pod plaščem nočne teme težek voz. Razdrtega so kos za kosom razložili po slemenu njegove hišice. Vse vrtnice grede so mu pohodili, ko so se plazili nalašč trkat na okno njegove Katree.

Tako in temu podobno nagajivo ponočnjaško obnašanje vseh mogočih stepuhov je tiralo sicer miroljubnega gospoda Dajča v obup. Zatekel se je k že davno rajnemu g. župniku Ignaciju Rom po nasvet, kakor bi si vsaj ublažil malodane vsakonočni nemir ter dirndaj krog doma.

G. župnik je vzel vso zadevo iz povsem drugega stališča, nego je pričakoval g. Dajč.

Lepo mu je razložil, da je trg Podčetrtek precej nemškutarski. Vsiljevati si pa ne pustijo ne tržani in ne okoličani slovenskih pozdravov z nemškimi odzdravi in še to od gospoda, o katerem vedo, da mu je tekla zibelka v sosednem Olimju. Če bo on

sam s priprostim človekom prijazen v materinščini, ne bodo več voglarili pobarji krog njegove hiše, četudi bi skrival v njej deset najlepših Katre.

G. Dajč si je zapisal globoko v srce fajmoštrove besede in se je tudi ravnal po njih.

Dobri gospod Koprivnik

Osovraženi gospod Dajč se je po preteku nekaj mesecev veselil splošne priljubljenosti in ljudje so ga vabili v svojo sredino kot »dobrega« sosedu Koprivnika. Nikdo ni veliko vpraševal: zakaj ter kako, a bilo je tako, da je gospod s hriba nad trgov opustil svoj »dajč« in je vsakemu odzdravil v domačih besedah in se kar sam zapletal v pogovore o ljudskih težnjah in potrebah. Iz pomenkov ob priliki srečanj je marsikateri Obsoletčan prepoznal, kako je g. Koprivnik strokovnjaško doma, kar se tiče goveje živine, konj in sploh v vsem, kar spada v kmečko gospodarsko poslopie in na dvorišče.

Koprivnikova Katrea je koj po zmagovitnem novem nastopu gospodarja raznesla, da je služil dolga leta cesarju in se je na njegove stroške izžolal v stroki, kako pomagati domačim živalim. Trška gospoda je bolj nacifranemu opisu Koprivnikovega poklica pridjala kratko in vsem um-

stvu. Nekega dne brskam med svojo pošto in zadenem slučajno na generalštabno karto Slovenskih gor. Spomnil sem se besed g. generala in sem pričel koj razmotrivati, kako bi se dalo potegniti za Slovenske gorice novo cestno zvezo. Vzel sem rdeč svinčnik in sem začrtal od Šent Ilja preko Novin, Ceršaka, Selnice, Srebotja, Šomarta, Sladkega vrha na Velko pri Mariji Snežni po tamošnjih hribih črto za novo cesto.

Napotil sem se k načelniku generalnega štaba g. Pečiču, ki me je sprejel prijazno in me vprašal, če sem iztaknil že kaj primerne za naše kraje. Rastolmačil sem mu načrt nove cestne zveze po obmejnem ozemlju Slovenskih gor. G. general je bil izredno vesel predloga. Poklical je svojega šefa generalštabnega tehničnega oddelka polkovnika Gjoko (Jurja) in mu je razložil celi načrt. Gospod polkovnik je odvrnil navdušeno, da se bavi tehnični oddelk generalnega štaba že dalje časa z vprašanjem, kje bi naj tekla ta obmejna cestna proga. Gospod general Pečič je naročil polkovniku, naj se zmeni z menoj, kedaj bi šli na lice mesta — rabil je izraz »teren« — da dobi tehnični oddelk natančne podatke. Določili smo dan, kedaj se odpeljemo v Maribor. Vse drugo so prepustili meni. O zadevi sem kar hitro poročal g. župniku v Št. Ilj Evaldu Vračku in g. Franju Thalerju s prošnjo, naj pripravita vse potrebno za gostoljubni sprejem odposlancev našega generalnega štaba.

Bilo je megljeno jesensko jutro, ko smo se pripeljali v Maribor in od tam z avtomobili v Št. Ilj. Čakal nas je že g. župnik in odšli smo najprej na »teren« k r. Tha-

lerju. G. Thaler nas je sprejel izredno slovesno in imenitno pogostil. Gospodov ni prav nič mikalo v pravi teren za cesto. Ostali smo celi ljubi dan v Thalerjevi hiši oziroma njegovi kleti. Bil je res krasen jesenski dan in sonce je obsevalo s posebnim sijajem vrhove Slov. gor. Odposlanci generalnega štaba se niso mogli načuditi lepoti obmejnih slovenskih krajev. Prav posebno jih je podžigala k občudovanju sijajna gostiteljeva vinska kapljica in slovenske mladenke, ki so stregle gospodom iz Belgrada. Ostali smo tudi še čez noč.

Drugo jutro smo obiskali nov »teren« pri g. župniku Vračku. Tudi on je pogostil belgrajske goste z njemu lastno prijaznostjo in postrežljivostjo. Zdravic ni bilo ne konca ne kraja. Šele popoldne smo se podali na pravi »teren«. Obhodili smo nameravano novo cestno črto od Št. Ilja preko Novin, Ceršaka do Selnice ob Muri. Iz Selnice, kjer smo bili pogoščeni od moje sestre, smo šli preko Sladkega vrha do Velke, kjer veže pri gostilni »Gozdni tkalec« nova cesta staro proti Čmureku in Apački kotlini.

Prenočili smo v avstrijskem Čmureku ter smo se vrnili drugi dan preko Špilja in Št. Ilja v Maribor. Zadeva je bila v ugodnem teku, ker smo jo znali z ozirom na navade in obstoječe prilike primerno zagrabiti. Kmalu za tem so pričeli pri deželni vladi v Ljubljani razna predela, kakor: merjenje, izdelava načrtov in proračunov. Zaključek vseh naših del in truda bi naj bil ta, da bi prišla cestna zadeva l. 1924 za časa Pašič-Pribičevićeve vlade do rešitve. Dasiravno smo bili poslanci Jugoslovanskega kluba v najstrožji opo-

ziciji proti tedanji vladi, je vendar uspelo spretnemu manevriranju g. generala Petra Pečiča, da je bila vnešena v državni proračun prva postavka 4 milijone dinarjev za nameravano državno cesto Št. Ilj—Velka.

Sv. Ilja Veliki

Ko sem dobil v roke predlog finančnega zakona oziroma proračuna, sem opazil, da je pri denarnem znesku za cesto Št. Ilj—Velka velika tiskovna napaka v tem, ker je bilo tiskano:

»Novi državni put Sv. Ilja Veliki.«

Bežal sem h g. generalu Pečiču in ga opozoril na tiskovno napako. G. general je vzrožil in vzkliknil:

»Nemoj, da mi diraš u ovo stvar. Ja sem namirice učinil ovo štamparsku grešku. Neka misle Srbijanci, da se nalazi ovaj put negde u Šumadiji!«

Besede g. generala sem koj razumel. Z največjim zanimanjem sem zasledoval razpravo v finančnem odboru, kjer so premljevali novi državni proračun. Sam g. general Pečič je prišel braniti to postavko in jo še podčrtal kot državno potrebo.

Poslanci so govorili med seboj, da se nahaja ta nova cesta nekje v Srbiji. Nihče ni vedel, da gre veliki kredit za važno novo cestno zvezo na naši severni meji.

Postavka je ostala v letnem proračunu in je bila obenem z drugimi soglasno odobrena v narodni skupščini. Ko smo odhajali po končnem glasovanju s poslanci Jugoslovanskega kluba iz skupščine, so mi tožili tovariši, da niso uspeli s svojimi spreminjevalnimi predlogi. Jaz sem kot zastopnik okraja Maribor levi breg izdal tajnost, kako se mi je posrečilo, da je ostala za moj okraj in za naše severne

ljivo razlago, da je bil gospod s hriba nad trgov pri vojaki »kuršmid« in vživa v domovini pokoj.

Podčetrtčka okolica je zvedela iz tega, da se g. Koprivnik razume dobro na to, kar je kmetu ob Sotli v tedanjih starih časih najbolj primanjkovalo, na zdravljenje živine, s katero je radi hrvaško-ogrske meje cvetela trgovina. Radi neprestanega tihotapljenja niso živinskih bolezni pred prevratom nikdar zatrli po obsojnih naseljih.

Kakor hitro je rastolmačil pred kratkim nemškutarsko zadrezasti gospod iz Podčetrtka v razumljivem jeziku kmetu, kaj da manjka njegovi kravi ter volu, kako naj pozdravi koliki podvrženega konja in na rdečici obolelega svinčeta, je že bil Dajč — dobri gospod Koprivnik.

Koprivnikova dobrota je v ljudskih očeh znatno ter upravičeno zrasla, ker gospod ni računal za živinozdravniški nasvet, ne za recept in še domača zdravila je bolj revnim kar sam pripravil.

Ako bi mislili, da je dobri g. Koprivnik tudi iz svojega srca ter prepričanja izruval gospoda »Dajča«, bi se bridko varali! Priznal je materinščino v živinozdravniški pomoči le radi tega, da se je narodu prikupil in da so se ponočnjaki umaknili liki na vojaško povelje izpred njegove hiše.

Stari Koprivnik je bil toliko Slovenec, v kolikor si je s tem kupil nočni mir in prepodil iz svojega starostnega srca ljubosumnost na svojo gibčno gospodinjo.

V preobleki »dobrega« g. Koprivnika je mož storil več za nemštvo nego pod naslovem osornega g. »Dajč«.

Živinski dohtar s hriba nad trgov je bil tudi pismen na vse, kar rabi podeželski človek pri občevaranju z oblastjo. Živinozdravniška veda in zakotna pisarija sta bili g. Koprivniku sestri. Prva mu je bila Slovenka, druga trda Nemka. Njegove vloge, prošnje in odgovori so bili vsi nemški in pisani s klečeplaznimi pripombami. Njegova daleč naokrog potujoča pisarna je rodila uspehe. Oblast je po možnosti ugodno reševala od njega poslano iz razumljivega razloga, ker je poudarjal v svojih spisih, da gre za nemško čutečega človeka ob hrvaški meji!

Koprivnik je ostal Dajč tudi v vlogi živinozdravnika ter ljudskega pisarja napram g. župniku in Cerkvi. G. župnik ga je otrsela obupa nad ljudsko nejevoljo. To izkazano veliko dobroto je plačeval g. Koprivnik domačemu dušnemu pastirju s črno nehvaležnostjo!

Dokler je bil »Dajč«, sploh ni zahajal v cerkev. Bil je dobesedno liberalen nem-

škutar. Kakor hitro je zaplaval v vode ljudske priljubljenosti, je začel moški svet z besedo in z zgledom odvajati od Boga in cerkve. Ob nedeljah ter praznikih je večkrat zablodil med one garjeve ovce, katere so pohajkemale med službo božjo zunaj cerkve. Tem mladim in starejšim izprijencem je s svojimi »prosvitljenimi« kvantami pulil iz duš še ono trohico vere, katere jim je preostala iz »dobre domače hiše in od šolskega pouka. Stari Koprivnik je znal smešiti, zabavljati in odbijati od cerkve ter duhovnika po receptu ptujskega »štajerca«, dasi še tedaj te ponemčevalne in protiverske kuge sploh ni bilo.

Kolikokrat se je kesal podčetrtčki g. župnik Rom, da je potegnil pritepenca iz mlakuže ljudske osovraženosti, v kateri bi bil utonil in bi se bil moral preseliti v povsem druge kraje. G. župnik se je tolažil z zavestjo, da božji mlini meljejo počasi, pa s tem večjo sigurnostjo. Preziral je Koprivnikovo proticerkveno ter protiduhovniško početje. Puščal je neodgovorne številne pikre, s katerimi se je ljudski »dobrotnik« opikaval vanj pri prisiljenih srečanjih ter stikih.

G. Dajč in dobri Koprivnik je bil zaenkrat popoln gospodar položaja v trgu ter daleč naokoli, kamor so ga klicali na pomoč in v posvete.

Slov. gorice tudi za časa nam najbolj nasprotnega režima v državnem proračunu lepa vsota 4 milijone dinarjev. Tovariši so mi častitali.

Težave s cesto in zahvala

Nato je pričela gradnja ceste. Gradbeno vodstvo je imelo velikanske težave, ker je bil velik del sveta na novi cestni progi plazovit. V Novinah pod Fišeraderjem posestvom je lezel celi hrib v ozko sotesko. Samo za zaustavitvena dela plazov je bilo izdanih več nego en milijon dinarjev. Za dovažanje kamna in gramoza so morali položiti progo za malo cestno železnico ter so vozili z lokomotivo kamenje iz Sfiligojevega kamnoloma ter gramoz iz Mure na cestišče, ki je bilo dolgo približno 15 km. Cesta je bila v gradnji dobra 3 leta. Nazadnje sta še mariborski obl. odbor in okrajni zastop prispevala veliko vsoto, da so mogli cesto dokončati.

Tako je nastala ta prepotrebna prometna zveza. Prebivalstvo mora biti hvaležno posebno tedanjemu načelniku generalnega štaba naše vojske g. Petru Pečiču, ki je pripomogel z veliko ljubeznijo in svojo diplomatsko zmožnostjo, da smo prišli v tistih kritičnih časih brez posebnih težav do te lepe in tolikanj potrebne cestne zveze."

*

Kolovrat in polvač.

Ovsenjakova mama

Ovsenjakova mama na Vrholah je bila daleč na okoli znana ter spoštovana gospodinja. Dasi je ovdovela v zgodnjih letih zakonskega življenja, se ni v drugič

poročila. Kot čisto samostojna gospodarica je dobro omožila dve hčerki. Edini sin Vinko je bil že na tem, da prevzame iz rok skrbne matere lepo ter celo s sumnim denarjem podprto domačijo.

Vrholčani so govorili v onih časih pred vojno, da sta pripomogla Ovsenjakovemu domu samo kolovrat in polvač (precej velika ter nizka lesena posoda, v kateri perejo svežo krmo za svinje) do blagostanja.

Znano je bilo, da sta bili obe bali Ovsenjačkinih hčerk sešiti iz platna, katerega je gospodinja sama napredla s služinčadjo v dolgih zimskih večerih.

Vsa soseska se je lahko prepričala na lastne oči, da je opital tako debele svinje iz polvača malokateri dom kakor Ovsenjakov.

Možje, kateri so imeli bolj zanikerne žene, so kazali na Ovsenjakovo mamo in jo postavljali za zgled gospodinj v kuhinji, na njivi, pri kolovratu in polvaču.

Drugi najhujši življenski udarec za dobro mamo je bil, ko je moral njen Vinko na vojno. Goreča materina molitev, od nje sprejeta sv. obhajila in obiskana Marijina božja pota so skozi leta odvrčala od njenega edinca bolezn, krogle in vse razne druge smrtno nevarnosti, katere prežijo na življenje vojaka na bojnem polju.

Mati se je zavedala ob koncu vojne, da ji je pripeljala božja roka sina nepohabljenega na dom, kateremu bo z lahkoto gospodaril.

Koj po vrnitvi je mama razkazala Vinku med vojno razširjeno imanje s prošnjo, naj si poišče ter izbere po svoji volji življensko družico, kateri bo ona dobro-

hotna vodnica, dokler bo živila. Mati je še posebej naglasila, da ji bo dobrodošla vsaka, če bo imela smisel ter voljo za pametno gospodinjstvo.

Sin je odprl kmalu mamici svoje srce in ji pokazal v njem sliko Plesove Justike iz Loga. Ovsenjakova ni rekla ne bele ne črne o izbrani nevesti. Iz njenih ust je padla samo kratka opazka:

»Meni se zdi, da lepa Justika kolovrata in polvača sploh ne pozna.«

To so bile edine besede, katere so bile izmenjane med materjo in sinom o bodoči gospodnji na Ovsenjakovem domu. Govorila bi bila gotovo še več, pa je pobrala še sicer krepko Ovsenjakovo mamo nenadna smrt in odložila ženitev.

Prerokovanje in poroka

Materina smrt, katere se ni nikdo nadejal, je hudo zadela Vinka, dom in sosesko. Mladi Ovsenjak se nekaj mesecev niti prav zmenil ni, da bo treba pripeljati rajni gospodnji naslednico. Pri vsej ljubezni ga je od Plesove Juste zadrževala kratka vse vsebujoča in že omenjena pripomba o kolovratu in polvaču.

Justiko je tudi že skrbelo, kaj je z Vinkom, da ga ni od nikoder tako dolgo. V notranji zbežanosti in negotovosti se je zatekla k povojnemu pribežališču žalibog tudi kmečkih žen in deklet — h »kartenslagerci« ali vedeževalki.

Gornikova Zefa v bližnjem trgu je uživala glas, da zna proti napitnini za prihodnost s kart in iz ostankov črne kave. Še posebno zgovorna je bila, ko je imela pred seboj znano ji Justiko, katera bo dobro plačala, kakor hitro bo znala, da ji

»Testamentmaher«

Posebna strast starega Koprivnika so bile oporoke ali testamenti.

Brž ko je zavohal, da je bolezen položila na smrtno posteljo kakega tržana ali boljšega posestnika v njemu znani okolici, se je že podal na pot. Oblekel se je črno, pokril črni zajček, vzel v roko palico s srebrnim ročajem in že je mahal proti hiši, katero je obletavala smrt. Vstopil je nenaprosen. Si ogledal bolnika ali bolnico od vseh strani in bil brez nadaljnjih predpriprav ter ovinkov mnjenja, da bo treba urediti črno na belem zemeljske zadeve. K beležkam zadnje volje pozvani se tudi ni ustavljal. Mirno je razložil »dobremu« gospodu, kako bi naj bilo na domačiji po njegovi smrti. Stari je sestavil na 'cu mesta testament ter ga opremil z vsemi zakonskimi predpisi.

Bolnik, kateremu je pisal g. Koprivnik zadnje sporočilo na svojce, ni zapustil več postelje in se je že nekaj ur po njegovem odhodu preselil iz te solzne doline.

Za oporoke Koprivnik ni zahteval ne vinarja. Obiskoval je smrti zapisane bolnike brez predhodne prošnje z izgovorom, da njegovi brezplačni testamenti držijo bolj neizpodbitno kakor notarjevi ali odvetnikovi.

Prav za prav bi bil g. Koprivnik na prvi vizez tudi v tem oziru ljudski dobrotnik, ko bi bil opravljal zapuščinski posel iz res dobrega namena.

G. Koprivnik je znal, da se boji smrti vsak. Zavedal se je tudi tega, da je vsakdo prepričan, katerega obišče on na smrtni postelji, da bo kmalu po njem. Brezsrčni ded se je vsiljeval k bolnikom, da se je naslajal na njihovem zadnjem strahu na tem svetu in si je na ta način tudi med preostalimi utrjeval svoj ugled ter moč.

Nekako vsiljene Koprivnikove oporoke so mu kmalu naprtille nov in za njegovega bivanja nad Podčetrkom tretji naslov: »Testamentmaher«.

Moška narava je v premnogih primerih znatno močnejša od ženske. Radi tega se je moški spol na smrtni postelji manj plašil v črno oblečenega testamentmaherja, nego šibke vdove in razne druge samostojne gospodinj. Pri denarno podprtem babetu je v bolezn že zavest, zdaj pa zdaj bo stopil skozi vrata testamentmaher, tako kvarno vplivala na razrahljano zdravje, da je bilo mnogo poprej po njej, kakor če bi Koprivnika ne bilo v fari.

Nekatere okoliške prerokinje so skušale testamentmaherja prevariti na ta način, da so po njihovem nasvetu posteljo hudo bolnega obrnili v upanju, da bo to podalj-

šalo pred testamentmaherjem trepečemu življenje. Kaj še! Vse coprnije so se odbile in bile poteptane v prah, kakor hitro je vstopil v črno oblečeni testamentmaher. Bolnik ali bolnica, kateremu je izvelkel zadnjo željo na papir testamentmaher, je nastopil pot za svojimi preminulimi predniki, kakor hitro je bil stari gospod gotov z njegovim zadnjim pismom.

Zdravim ter živinske pomoči ali dobrega nasveta potrebnim je bil gospod s hriba nad trgom še vedno dobri g. Koprivnik; resno bolnim pa oznanilec sigurne smrti! V tem dvajem je bila testamentmaherjeva moč, kateri ni bil nekaj let kos nikdo!

Razkrinkan in nagrajen

Napram nemškutarsko liberalnemu ter obenem še drznemu testamentmaherju je bil g. podčetrčki župnik brez moči. Ljudje so starega gospoda potrebovali in so se ga bali. Radi tega so ga tudi poslušali, če je strigel ter uničeval na vseh koncih in krajih ugled ter vpliv domačega dušnega pastirja in duhovnikov sploh.

Pri ravno kar na kratko označenih in naravnost obupnih razmerah se ne smemo čuditi, če je tedanji podčetrčki g. župnik Ignacij Rom leta 1888 resno obolet. V vratu se mu je napravila bula, katera je prav počasi zorela, mu branila vsako hra-

ženin ni nezvest, ampak samo koleba radi pomislekov rajne matere.

Zefine karte so pokazale, usedeč črne kave je kar kričal iz skodele, da mora Justika sesti h kolovratu, zgrabiti za veslico ter štokati po polvaču in to, kar si najbolj želi, se bo uresničilo v najkrajšem času.

Plesova si ni bila pobratima ne s kolovratom in še manj s polvačem. Kaj pa dekleta vsega ne stori, da se prikupi fantu, po katerem hrepeni!

Kmalu za tem je Vinka zanesel v že bolj zimskem času opravek mimo Plesovih. Mati so ga opazili, kako je usmerjal korake proti hiši in so ga kar pričakali na pragu, da jim ne bi muhasti fant zavil kam drugam. Plesovo gospodinjjo je že moral ogovoriti. Iz odgovora so se rodila razna vprašanja in naenkrat je bil Vinko v hiši za mizo, kjer je bil postrežen po stari slovenski navadi.

Razgovarjal se je že na dolgo z materjo o vsem mogočem, Justike še vedno ni bilo na spregled. Spodobilo se je, da se je narahlo dotaknil, kako da je mati sama.

Plesova majka tudi niso prijezdili na koruzni juhi na svet. Prav krepko so zagrabili za nit vprašanja, katero jim je ponudil tolikanj zaželjeni zet.

Z roko so popeljali Vinka v Justin štibelc pri kuhinji. Odprli so na stečaj vrata. Vinku se je nudil za pravega kmečkega ženina bajen prizor:

Njegovo dekle je gonilo kolovrat in je bilo zatopljeno v najlepše opravilo — prejo — — —

Pogled na ljubko predico je fanta hipno presenetil, potem pa mu potisnil noge in roke proti Justi, ki je že bila prepri-

čana, da karte in črna kava v oblasti Gornikove Zefe nista laž.

Vinko ni niti utegnil prestopiti praga dekliške sobice, da bi se bil divil dalje časa na predici in kolovratu, že je bila Justika pri njem in ga je zvalila z raznimi povpraševanji nazaj v hišo za mizo, kjer ju je pustila daljevidna mati sama.

Mladi Ovsenjak se je vračal oni večer s Plesove domačije v trdni veri:

Rajna mama so se zmotili z opazko o kolovratu, kateri se bo preselil z Justiko vred na njegov dom.

Odslej je bil Vinko večkrat na Plesovini. Predstave s kolovratom je bil deležen le enkrat. V Justikino kamrico ni tiščal, saj jo je imel za svetost in tudi dvomil ni, da bi bil lahko kolovrat samo limanice zanj.

Nevesta ga je večkrat sprejela podviha-nih rokavov in z veslico pri polvaču, v katerem je bilo polno nasekanega krompirja ter korenja.

Ni bilo nobenega pomisleka, da bi ne bila Justa gospodinja za premožnega Ovsenjaka, saj je znala prestiti in svinje krmiti po zgledu njegove matere.

Poroko so določili. V blaženih dneh zaroke je Vinko zaupal nevesti, kako ji je hvaležen, da je pobila z dokazi na lastne oči, v kar ni prav verjela njegova dobra mama. Kolovrat in polvač sta bila materi dva ključa do dobrega gospodinjstva in ta ima Justika že z doma v žepu.

Ledinekov stric je bil naprošen, da je zapeljal dvakrat s par konji balo. Na zadnjem vozu sta bila na vrhu nov polvač z veslico in v njem nov kolovrat s preslico ter kodljo. Stric je znal poveljnimi radovednežem razložiti, da spadata kolo-

vrat in polvač na dom prave ter dobre gospodinjje. Blagopokojna Ovsenjačka si je želela le tako snaho, ki bi svirala na kolovrat in veselo prepevala ob polvaču. Oboje zna Plesova Justika. Radi tega bodo obhajali štiri dni ohcet. Dva dneva na nevestinem in dva na ženinem domu.

Nov vedeževalni nasvet

Bogato balo so zložili z voz. Perilo so spravili v omare ter škrinje, z novim kolovratom so okrasili Ovsenjakovo družinsko hišo, pred svinjsko kuhinjo so zvalili nov polvač z veslico. Obhajali so po stričevi napovedi gostijo, kakor je še nista doživela ne Log in ne Vrhole.

Minuli so prvi tedni novozakonskega življenja. Vsak hip je grozil mladi Ovsenjački poziv moža, naj poslaži srečo skupnega življenja z brnenjem novega kolovrata in naj zapoje z novo veslico v roki ob s seboj pripeljanem polvaču.

Predno se je dotaknil Vinko ženke z omenjenima prošnjama, se je ta že oborožila s poohcetim vedeževalnim nasvetom. Gornikova Zefa, katera ji je prekovala pred poroko moža z vabo kolovrata in polvača, je narekovala po ohceti s kart in iz črne kave tale nasvet:

Danes kupi gospodinja veliko bolj po ceni v trgovini, kakor pa naprede domač kolovrat. K polvaču z veslico v rokah spada na večji domačiji svinjska dekla in ne — mlada gospodinja!

Kakor hitro je slišal Vinko iz Justinih ust vedeževalnine besede, se je spomnil, da prava kmečka mati svojemu sinu kot bodočemu gospodarju glede izbire neveste ne laže in ne pretirava, ampak mu v pre-roškem duhu prav svetuje!

no in mu že grozila s sigurno smrtjo, če se bo tako nesrečno razpočila, da bi stekel gnoj v sapnik ali sploh v notranjost telesa.

V taistih časih je poznal večkrat na pomoč klicani zdravnik v zamotanih primerih samo eno zdravilo: ljubo potrpljenje v popolni negotovosti. Na smrt bolni g. župnik je že bil vdan v voljo božjo. Postrežnici je strogo prepovedal: dokler bo pri zavesti, nesrečni testamentmaher ne sme k njegovi postelji!

Z g. župnikom je bilo vsak dan bolj obupno. Nesrečna bula je grozila s smrtjo zaдушnja. Ves trg in okolica sta bila liki na iglah, kdaj se bo spustil navzdol po hribu testamentmaher in zapečatil s svojim obiskom fajmoštrovo smrt. Vsi so bili prepričani, da strašni testamentmaher pri g. župniku ne bo delal izjeme.

Stari lisjak nad trgom je res tudi prežal na svojo žrtev. Iz govorice tržanov je hotel izzviti baš oni trenutek, ko bo bolnik z življenjem čisto na vagi in bo njegov vstop samo pospešil smrtni boj ter zadnje izdihljaje.

Testamentmaherju je bilo dobro znano, da trpi g. župnik smrtne bolečine pri skrbno zaklenjenih vratih iz strahu pred njim — znanilcem sigurne smrti. Za približanje je hotel uporabiti priliko, ko bo pri-

bolniški postelji strežnica. Če bo enkrat v bolnikovi sobi, bo že opravil tudi v tem primeru, kakor je že v bogznaj koliko drugih.

Nekega dne proti poldne, ko je vse govorilo po trgu, da je nad župnikovo vratio budo obupal zdravnik in da bolnik noči najbrž ne bo preživel, se je spustil testamentmaher v črtni in s palico navzdol od svoje hišice. Samozavestnih korakov je zavil v župnišče v trenutku, ko je bila postrežnica pri tako rekoč umirajočem.

Kakor bi ga bil izstrelil iz topa, je stal črni testamentmaher v sobi, po kateri se je motala obupanega obraza kuharica. Nenaden pogled na znanilca smrti je žensko tako prestrašil, da je za par hipov ostrmela, nato kriknila običajni: »Jezus, Marija!« ter planila skozi vrata, da bi ne bila priča, ko bo zgrabila smrt gospoda župnika.

Ženski krik je vzdramil gospoda. Obrnil se je od stene ter zagledal pred seboj neprijatelja, kateri ga je hotel pahnuti preko praga smrti... Povsem nepričakovano srečanje je nagnalo bolniku vso kri v glavo. Oprl se je z obema rokama, izbulil oči in že je bil iz postelje... Oprijel se je z rokama za vrat, zagrgalo ter zahropelo je iz njega, nekaj bolečnega se mu je odtrgalo in strahovito nakremžene-

ga obraza je bruhnil iz ust parkrat gnoj iz vsled trenutnega razburjenja predrtje bule. Kakor hitro je bil gnojni strup iz grla in ust, se je gospod od napora ter smrtne strahu ves poten sesedel na posteljo in pobožal hvaležno z očmi presenečenega testamentmaherja.

G. župnik se je koj zbral toliko, da je mirno presodil, kako mu je neprijatelj z vrha nad trgom nehote otel življenje, katero je viselo v njem samo še za las. Bula, ki je grozila s smrtonosnim razlivom na znotraj, je bruhnila vsled silovite živčne razdraženosti na ven, bolečine so ponehale in bolnik, ki je trpel dneve in noči brez izdatne pomoči, je bil rešen in ozdravljen v par trenutkih.

G. župnik in testamentmaher sta se še vedno gledala molče. Fajmošter je bil vesel, da je slučaj zmešal štrene smrti in neprijatelju; testamentmaher ni našel niti besedice, s katero bi bil pojasnil svoj pojav.

Prvi si je opomogel od hvaležne radosti g. župnik in se zahvalil rešitelju:

»Gospod Koprivnik, hvala vam! Česar nista zmogla zdravnik ter zdravilo, to je učinila na odrešilno plat vaša pričujočnost! V zahvalo, da ste me oteli sigurne smrti, vam zaupam tole:

S svojim nastopanjem pri smrtnih pri-

Pri Ovsenjakovih je ostal iz Loga pripeljani kolovrat vedno nov. Gospodinja je kupovala zase, za gospodinjstvo in služinčad to, kar je ponujal trgovec in ne, kar bi bil nabrnel v zimskem času kolovrat.

Nov polvač z veslico vred so kmalu skrbno spravili v kašo kot spomin. Svežo krmo za svinje je prala vsaka dekla po svoji dragi volji, kakor je znala in v čem je mogla.

Mlada Ovsenjaka sta ostala brez otrok. Hodila sta skozi 15 let na videz skupnega zakonskega življenja vsak svojo pot. V 15 letih sta se oddaljila eden z nesrečnim trgovanjem, drugi s preobilnim nakupovanjem tako daleč od Ovsenjakovine, da so jima v nedeljo povedali pri cerkvi:

Tega in tega dne bo dražba premičnin in nepremičnin Vinka in Justine Ovsenjak na Vrholah.

Justa je po javnem preklicu pobegnila na očetov dom v Log, da bi ne bila priča dražbanja. Vinko je v dneh pred prodajo obiskal oba premožna svaka in ju poprosil pomoči.

Dober nauk Filipekovega Matevža

Na oznanjeni dražbeni dan se je zbralo na Vrholah precej ljudi. Za preostanek že precej razprodanega posestva ni bilo veliko zanimancev, pač pa je bilo naravnost veliko starejših ter mlajših žensk, katere so hotele uživati na sodnem izklicevanju preostankov bahave Juste.

Ob za dražbo napovedani uri je povedal na ves glas stari sodni sluga, da je dražba zaustavljena, ker je bila založena vsota, s katero so se upniki zadovoljili.

Sluga Filipekov Matevž je nadaljeval dobesedno:

merih ste prepričali vso faro, da ste prerok. Ako bi se skrivala v vas le trohica preroškega duha, bi morali znati, da spite že mesece mesto na cekinih na — kufraštih štirjačah! Vaš prihranek v zlatu, katerega ste skrbno skrili v slamnjačo, je že davno zamenjan za baker in tega ogrevate s toploto vašega telesa! Toliko sem vam povedal, da mi ne boste očitali za rešitev življenja nehvaležnosti!

Smrti oteti še ni končal zadnjih besed, že je bil testamentmaher v istem položaju, kakor poprej g. župnik, ko je zagledal smrt oznanjujočega sosedu s hriba. Nekaj je zmedeno momljal, se brez prave besede zmotil iz sobe in jo potegnil proti domu kakor s fureža nagnani pes.

Tržani in tržanke, katere so bile priče testamentmaherjevega obiska v župnišču, si niso mogle razlagati njegovega tolikanj naglega odhoda.

Ono popoldne, ko se je testamentmaher tako hitro pobral iz farovža, je odgnal orožnik po trgu in v sodne zapore v Kozje Koprivnikovo Katreco.

O g. Dajču, Koprivniku in testamentmaherju se je raznesel glas, da je prodal s par besedami in dvema posegoma v roko gostilničarju Nikoli Staroveškemu svojo domačijico na hribu nad trgom ter zginil za vselej.

»Gospodar Vinko Ovsenjak ponuja mlajšemu ženskemu svetu na ogled v pokuk za bodoče tale nerabljeni predmeta.«

Matevž je pokazal radovednicam na kolovrat in polvač z veslico ter nadaljeval:

»Vem, da ve mlajše niti ne veste ne, kaj je kolovrat in kaj polvač. V onih dobrih predvojnih časih so dobivale neveste s seboj kot balo leseno tvornico za domače platno in posodo za vzrejo ter pitanje gospodinskega ponosa — svinj! Ker danes že davno kupujejo kmečke gospodinjne platno v mestnih fabrikah ter trgovinah in celo svinjsko meso pri mesarjih in špeh pri špeharjih, gre toliko lepih in starih domov na boben!«

*

Iznajdljiva žena in mati-trpinka.

Jerka — trpinka

Po vojni se je vrnil iz ruskega ujetništva 35 letni viničar Andrej Košutnik v Vinsko grabo k lastnici lepega vinograda, gospe Ani Milost, odkoder je moral na fronto. Na bojišču so mu sicer hudo pohabili levico, vendar je bila pri dobri volji precej sposobna za delo.

Oženil se je Andrej s pridno Jerko, katere mu je rodila šest otrok.

Viničarja Košutnik bi se bila lahko veselila zakonskega življenja v malem raju Vinske grabe, če bi ne bil zapustil Andrej majko Rusijo kot prevelik prijatelj nesrečnega alkohola ter zapravljen in bahav boljševek, kateremu je bila žena z nebogljenčki deveta briga.

Kadar je bil Dreja trezen, je bil pravi

slovenski viničar, kojega predniki so bili uslužbeni že dolga desetletja pri rodbini Milost na vsestransko zadovoljnost gospodarjev.

Krog prvega v mesecu, ko mu je bila nakazana skoro 200 dinarska invalidnina in kadar je dobil od lastnice vinograda za več dni skupaj pijačo, je bil Andrej to, česar se je naučil med komunisti. Invalidno podpora je s svojimi prijatelji pognal koj hitro po grlu, ne da bi se bil sploh vrnil s pošte domov. Za delovne dneve in celi družini odmerjeno pijačo je zilil v enem dnevu in eni noči vase. Sedel je sam za mizo v viničariji, žena mu je morala streči, otroci so se morali poskriti. Govoril je sam s seboj, se hvalil, kje je vse bil, koliko videl, kaj je pretrpel in kaj vse bi bilo iz njega, če bi ga ne gnjavil prokleti kapital in bi ga ne izsesavale frdamane kapitalistične pijavke. Gorje, če bi mu bila Jerka ugovarjala, ali ga ne bi nacejala s pijačo, dokler je curljalo iz sodčka in pijandura ni zaspal v bridkih solzah nad samim seboj.

Za slučaj, da se ga je kje nakresal izven omenjenega mesečnega reda, je doma v noči pometal iz postelje ženo z otroci, napodil vse iz viničarije, razsajal ter kolovratil krog voglov, dokler ga ni zmogla utrujenost ter je na dolgo prespal vso surovost ter boljševisko bahavost.

V treznem stanju je pridno ter skrbno delal v vinogradu, a z njegovo treznostjo je bila pač taka, kakor z letošnjim vremenom.

Oskrbovanje vinograda ter težavne skrbi za vzdrževanje družine — vse to je skleno na ramah Bogu vdane trpinke Jerke.

Drugo jutro po vseh teh ugankah je smrti ter grobu zapisani g. župnik maševal, kakor bi sploh ne bil v bolniški — kaj šele na smrtni postelji!

Ne preje in ne pozneje niso pretrpeli Podčetrtni toliko od radovednosti kakor leta 1888, ko je morala Koprivnikova brhka Katreca z žandarjem, ko je njen gospodar pobegnil, kakor bi mu bil zakuril pod petami, in se je pobratim smrti g. župnik kretal zdrav po trgu, kakor bi se bil vrnil s prav prijetnega potovanja.

Toliko nerazumljivih novic na enem kupu je bilo za tedanji Podčetrtek mnogo preveč.

Rajni g. župnik Ignacij Rom, kateri je resnično umrl brez testamentmaherja dne 2. julija 1900, je bil bolj molčeče ter zaprte narave.

Tržanke so potegnile iz njegove postrežnice, kako je bil prav za prav testamentmaher gospodov rešitelj in je v zahvalo zvedel, da ga je lepa Katreca ogoljufala za cekine in ljubezen.

Ko so že potihnile govorice o Dajču, o Koprivniku in smrti oznanjujočemu testamentmaherju, je zaupal g. župnik resnemu trškemu omizju v gostilni Nikole Starovaškega, kako je zvedel, da je hranilnica testamentmaherjevih zlatnikov slamnjača v njegovi postelji.

Zaupanja Katrinega srca se je veselil župnikov nečak in financar. Pred žensko še zlodej ne more vsega prikriti in tako se je tudi stari Koprivnik varal, ko je porinil svoj zlati prihranek v slamnjačo. Zlomek ženski je zavohal zlato, ga zamenil z isto težo bakra, katerega je stari živinski pader vsako jutro, ko je vstal, otipal in se overil, da je prespal zopet eno noč na zlatem zakladu.

Financar je bil čez noč premeščen. Pred odhodom je svojemu stricu zaupal, da je sam prosil daleč drugam, da se znebi Katre, ki je tatica na debelo. Za slučaj, da bi stari le na kak način zavohal, da čuva v noči s svojim telesom baker mesto zlata, bo čedno žensčino napodil k vragu in še on kot državni uslužbenec bo osmrjen na časti in prezrt glede napredovanja v službi.

*

Tako se je torej godilo g. Dajču, Koprivniku in testamentmaherju, katerega je ugnal za vselej blagopokojni g. župnik Rom. Po pobegu g. Koprivnika s hriba nad Podčetrtkom se je veselil g. fajmošter največjega spoštovanja od strani faranov, ker je zmagal in prepodil s svojo močjo testamentmaherja, kateremu je bila celo smrt pokorna, dokler ni bil obema kos že davno preminuli g. Ignacij Rom.